

Gazeta eșe de 2 ori: Joi'a și Duminec'a, Fôia, candu concedu ajutôriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu sêu 2 1/3 galbini mon. sunatôria.

Anulu XXXVI.

Se prenmnera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6' cr. Tacs'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 82.

Brasiovu 9 Novembre 28 Octobre

1873.

Brasiovu 8 Noembre n. 1873.

IV. Libertatea constitutiunei maghiare.

Se revenimu acumu in specialu la regatulu S. Stefanu si in seriositatea momentelor, in cari ne aflamu, se vedemu in catu legile bune, rele, ce le avomu, concedu desbaterea cestiunilor de dreptu publicu in adunarile municipale.

Art. de lege XLII—1870, numitu si legea municipale, concede municipaloru exclusivu dreptulu de administrare interna (§ 1, lit. a) si in § 2 dice espresu:

In poterea dreptului de administrare interna, Municipiulu dispune si aduce independentu statute pentru affacerile sale interne; si -si essecuteza conclusele si statutele prin organele sale proprie.

Asia d'er in urm'a acestei dispusetiuni, municipiulu are dreptulu se -si stator'esca singuru limb'a affacerilor sale interne si in specie chiaru se folos'esca sigile cu inscripiune romana, ceea ce dlu ministru de interne nu a voit se o concada fagarasiunilor.

In § 1 lit. c. dispune legea municipale urmatoarele:

„Afa de aceea municipale potu se se ocupe si cu alte obiecte de interesu publicu si chiaru si cu affaceri de statu, le potu discuta si face cunoscute opiniunile sale precisate, acele le potu impartasi cu alte municipia si cu regimulu, si in form'a unei petitiuni le potu subterne nemidulocitu casei deputatiloru.“

Era facia cu ordinatiunile ministeriale legea in § 16 stator'esce:

„Municipiale intre marginile legeri presente potu se face in contra singurateceloru ordinatiuni ministeriale inainte de essecutare si reprezentatiuni in scrisu, deca cugeta, ca acele sunt in contra legeri si neacomodate facia cu relatiunile locali.“

Deca inse ministrulu, neconsiderandu temeaurile aduse, pretinde essecutarea, sêu deca elu de doue ori au interdisu essecutarea unui concludu municipalu, atunci ordinatiunea ministeriale are se se duca la indeplinirea § 58 lit. e. (adeca prin vice-capitanu sêu vice-comite si de locu nu indator'esce pre consiliulu municipalu“).

Asia d'er se vede curatu ca lumin'a sôrelui, ca in sensulu legeri consiliiale municipale au dreptulu se se ocupe cu afaceri de statu, au dreptulu se-si esprime parerea si dorinti'a asupra unei cestiuni sêu legi politice cumu suntu d. e. cestiunea de nationalitate si de autonomia a Transilvaniei) au dreptulu mai departe se denega de doua ori essecutarea unei ordinatiuni ministeriale.

Si ce a facutu ore consiliulu municipale alu Fagarasiului resp. avocatului Ar. Densusianu prin propunerile sale? unu faptu ore-care in contra legeri? o turburare a liniseci politice?

Dôgne padiescel! s'au folositu singuru numai de drepturile concese prin lege si nu potemu se precepemu de locu acelu misteriu, cumu vine tribunallu maghiaru din M. Osiorheiu si in genere politici maghiari se califice nesce drepturi garantate in lege ca o turburare a liniseci publice.

La astufeliu de stare a lucrului la noi legea in pracse este numai o parodia si cauta se rosimu si se ne ascundemu faci'a din naintea unoru acte

atatu de ilegali ce se comitu; sub astufeliu de impregiurari venimu la constitutiune, ca constitutiunea statului Ungariei facia cu natiunea romana este numai pe charthia, ca facia cu noi libertatea limbei este data pre usia afara, er' libertatea natiunale si municipale in temnițele dela Tergu-Muresiului.

Ore cugeta exclusivistii seriosu la pusetiunea sa? Se vede ca nu! Ei voiescu se -si intemeieze statulu pre persecutiunile si atitiarile celoru-alalte natiuni cu multu mai numerose de catu ei.

Purceda numai inainte totu asi'a, ca-ci logic'a nestramutata a lucrurilor si faptelor are se invinga. Polonii au peritu pentru ca sêu ocupatu mai multu de smintirea altor'a de catu se se consolidateze in laintru si se -si atraga simpatihiele poporaloru vecine si justa respalata au urmatu preste capulu lor. Ungurii se vede, ca sunt totu pre calea Poloniloru, si va veni o di, candu regatulu S. Stefanu va intinde man'a dupa ajutoriu la romani, dera se nu fia tardiu. —

Cu diu'a de 2 Noembre n. s'a finitu espositiunea universală din Vien'a.

Domineca in 2 inca a fostu deschisa pentru publiculu celu mare alu capitalei, er' de luni incolo remane inchisa si se va incepe cu transportarea inderetu a obiectelor espuse si cu derimarea tuturor transeptelor si cladirilor cu caracteru provisoricu. Dintre cladirile mai insemnate numai rotund'a pavillonulu imperatului si palatulu vice-regelui de Egiptu voru remane intacte.

S'a finitu d'er si acestu spectaculu pre catu de grandiosu pre atata si de costisitoriu. Resultatele cele mari acceptate ale espositiunei nu s'au realizatu, in loculu lor a remasu pe spatele statulu austriacu unu deficitu de 16 milioane, acarnia acoperire necesaria va provocă inca multe desbateri parlamentari. Cris'a financiara, care numai are finitu, nu este resultatulu espositiunei, d'er sta in legatura cu acest'a de si mai multu prin aceea, ca eruptu in period'a deschideri ei. Ministrulu de fincie -si bate multu capulu acuma cu unele proiecte care voiescu se le asterna statulu si cari au de scopu ameliorarea stari generale financiare si economice. Nu scimu de i va succede, mai multu credemu ca ministrulu Depretis va trebui in curundu, inainte de asi poté realiză planurile, a face locu altuia.

Fivoru ore resultatele politice ale espositiunei asi'a de mari si binefacatôrie paceri si bunastarei Europei, precumu chiaru imperatului Wilhelm ei placu a pretinde in toastulu seu tinutu la dineulu imperatescu din Vien'a? Pote ca capii incoronati facia de pericolulu, cu care le amenintia republicanismulu, in adeveru s'au apropiatu unii de altii in modulu celu mai amicabilu, d'er noi nu vedemu astadi in tote statele, decatu popore nemultumite, fierberi mari interne politice, economice si sociale. Nu potemu prin urmare crede „ca ar' fi sositu in adeveru imperati'a pacii, ci deca ne punemu inaintea ochiloru fost'a espositiune din Parisu cu urmarile sale, atunci amu poté da cititoriloru nostri unu prognosticonu de pace, inca pe cei trei ani urmatori. Trei ani dupa espusetiunea din Parisu a eruptu resbelulu franco germanu. Se fia ore espositiunea din Vien'a de unu mai bunu auguru?

Alegerile in Cislaitani'a s'au finitu. Majoritatea alesiloru suntu decembristi, precumu iesne s'a potutu prevedea, federalistii, adeca opositionalii in genere au dobanditu aceea ce sub presiunea de facia a guvernului inca este forte multa, si-au sustienutu positiunile firme cu barbatia, si-i afl astadi totu in aceeași linia de resbelu si totu in același numeru ca inainte. Situatatiunea nu s'a schimbatu inca pana aci nici decumu. Numai in sinulu decembristiloru s'au ivitu o scisiune mare intre asia-numitii „Alten“ si „Jungen“, d'er nu'nrelativa constitutiune, facia de care toti mergu pe sfôr'a suprematista-decembrista, ci in alte cestiuni de partita, confesiunali, financiare s. a. „Die Jungen“ au invinsu ecclatantu si la alegerile din Vien'a, unde au reesitu cu toti candidatii lor. Programulu acestora e, amu potea dice, radicalu decembristu, ei se numescu „democrati“, „nationali-liberali“ si „germani-nationali“, — punctulu principalu in programulu lor este: lupt'a pana la cutitu in contra clericalismului. Ministeriulu de facia inse, precumu se scia, cauta a se radima si pe cleru, fiinduca vede prea bine, ca in Austri'a altu-feliu nu-o pote scote la cale. „Din Jungen, stangacii estremi ai nemtiloru austriaci, cari suntu vreo 40 alesi in senatu, voru provoca inca mari scene in parlamentu si nu voru da pace, pana nu voru vedé resturnatu ministeriulu Auersberg, p'acestu ministeriu, cumu -lu uumescu ei „conservativu“, care „nu se rusineza“ a „cochetă“ cu clericali. Ministeriulu decembristu resturnatu prin decembristi, — minunata aparintia parlamentaria! —

C. de Chambord a vorbitu.

Vorb'a lui fu de astadata, vorb'a unui barbatu de caracteru firmu, a unui omu de principiu, care merita a fi stimatu si de catra inimicii sei. Partisanii lui Chambord, d'er cu deosebire cei'a ai duciloru orleanisti 'si pusera tota silinti'a spre a face pe eremitulu din Frohsdorf se ceda din programulu seu de dominatiune divina si se accepte innainte de suirea s'a pe tronu unele conditiuni de guvernare in modu constitutiunale — represintativu. Chambord inse respinse intr'o scrisore catra fidelulu seu Chesnelong aceste insinuatii. Elu scrisu, ca nu retrage nimicu din declaratiunile sale de mai innainte, elu nu voiescu se inaugureze prin tr'unu „actu de slabitiune“ unu „guvernu reparatoriu.“ „Astadi micșioratu, mane a 'si fi neputintiosu“ dice Chambord, „person'a mea nu e nimicu, principiulu meu e totu.“

Monarchistii sunt consternati in urm'a acestei scrisori, republicanii dicu ca ea a ingropatu monarchi'a legitima pentru totudeaun'a, ca-ci nici unu francesu nu se mai pote astadi desbracă de libertatile castigat cu atatu de multu sange.

Neintielegerea intre cabinetulu de Vien'a si inalt'a Pôrta facia cu Bosni'a nu e inca terminata. Ambasadorulu austriacu la Constantinopole, contele Rudolf, a primitu ordinulu de a face representari seriose marelui viziru pentru procederea neobicinuita privitore la imanarea memoriului justificativu anonim care contine acuzari grave in contra agentiloru consulari austriaci. Nu e nici o indoela ca Pôrta va face esplicarile menite a termină o affa-

cere în care ea s'a aruncat fără reflecșiune. Celu pucinu în formă, ea este vinovată. Austri'a, care nu este dispusă a da cestiunii bosniaice mai multă importanță de cât merită, ea e probabilu că se va grăbi a se declară satisfăcută cu aceste esplicari.

Episcopi în politica.

Din una dissertatiune mai lungă de materia religiōsă, careia nu'i potemu dă locu în diariulu nostru, scōtenu numai acestea passage:

„Si cumu vrea cineva, se oprēscă pe arhierii romunesci de pre terrenulu politiceii? Au nu traiescu si ei în Polis, în cetate (Civitas-Status), în statu, în lume cu ceilalti ōmeni? Au nu chiaru legile statului în care ne aflămu, 'iau facutu membrii ai corpului legislativu, adecă ai casei magnatiloru? Cumu vreti că se mērgă ei acolo, totu numai cu Breviarulu în mână, ēra la mai multu se nu se pricēpa nimicu? Si apoi tocma acumu, în tempulu nostru, candu relatiunile dintre statu si dintre diverse confessiuni au luat unu caracteru asiă de acutu; acuma, în acestea dile, în care theori'a „besericeii libere în statu liberu“ se discute în tōtă Europ'a cu multă fervōre si pasiune, numai noi romanii orthodoxi se pretendemu, că arhierii nostrii se nu fiă nici mai multu nici mai pucinu, decatu nisce simplii calugarasi. Nu credemu se fiă unu singuru romanu atātu de orbitu, fanaticu si totuodata tiranu asupra nōstră, care se voiescā a interdice arhieriloru nostrii activitatea politica, pentru persōnele lor si pe respunderea lor, că si în privinti'a ori-carui altu cetatiōnu de statu. Nu acēstă a fostu vreodata pētr'a scandalu, în care s'au impededatu romanii, ci cu totulu alt'a, adecă: temerea basată pe unu trecutu dorerosu, că episcopii nostrii se nu devena de instrumente ale unei sisteme politice rupetōria de capu, nu numai pentru ei, ci si pentru beserica si pentru natiune. Inse tocma pentru acēstă trebue se dorimu, că episcopii nostrii se fiă nu numai barbati adapati în sciintie, ci totuodata si versati în politica în sensulu celu înaltu, în sensulu celu classicu alu cuventului, în acelu sensu, în care pricepem si noi cuventele Salvatoriului:

Fiti întiepti că sierpii si blandi că porumbii. Apoi unu omu ignorantu, sēu si lipsitu de caracteru tare, nici-odată nu va correspunde acestei maxime evangelice. Luati-ve prea bine sam'a, ca de aci încolo numai cu ritulu si numai cu retragerea de alti conlocutori si de alte confessiuni, va fi aprōpe imposibile de a ne apară, necumu natiunea, dēra nici chiaru beserica. Au ne vedeti voi, cumu „fii vēcului,“ ajutati de minunile lumii moderne, de vaporu si electricitate, de rezultatele cu totulu ametitōrie ale sciintielor moderne se ocupa cu planuri si proiecte, că se ne scōtia chiaru si dela altariile nōstre.

Cu tōte acestea, „Lumin'a“ cea din Aradu pretende, că se se alēgă totu numai episcopi, carii se nu pricēpa nimicu din politica si se nu faciă de locu politica. Nefericita doctrina.“

Beserica libera în statu liberu?

Acēstă cestiune de importanță suprema pentru statu, popōra si societati religiōse, confessiuni, beserici, cleruri, o aruncase pe teatrulu lumii înainte cu vreo diece ani, genialele barbatu de statu, repausatulu comite Cavour, fostu ministru italianu. De atunci încōce ide'a libertatēii reciproce dintre statu si beserica, a frementatu multe capete si spirite, foră că ea se fiă ajunsu la matoritate. Deocamdata Rom'a vechia respunse la ea cu Syllabus si cu dogm'a infallibilitatēii. Rom'a-nōua cu lupt'a desperată a patriarhierii besericeii anatolice în contra autonomiei besericeii bulgaresci si chiaru în contra celei romunesci. În acelasu tempu potestatea civile a Italiei si preste totu natiunea italiana au respunsu cu annullarea potestății seculare a papei, cu secularea multimei nenumerate de monastirii, cu introducerea casatoriei civile si cu luarea matriculeloru

din manile clerului. Ispani'a imită întru tōte pe Itali'a, îndată ce adoptă form'a regimului republicanu. Austri'a prin adoptarea casatoriei civile si prin alte câteva legi după spiritulu modernu. Statulu nou germanu centralisatu respunde prin exilarea iesuitiloru si prin pedepsirea episcopiloru catholici, carii nu se supunu la legile statului si voiescu se faciă statu în statu. Chiaru modestulu statu Romania, secularisă tōte averile besericesci, regulă arhipastoriloru si consistōriiloru venituri fixe, inse si bune, corespundētōrie vocatiunei fiă-caruia; dete calugariloru bizantini cu pumnulu în falci; în fine din veniturile averiloru secularisate deschise multime de scōle, în care se pōta invetiă pe fiă-care anu până la una sută de mii tenerime de ambele secse, ēra restulu ilu întrebuintiēdia la alte lipse ale statului.

Barbatii de statu ai Ungariei amblara până estempu pe langă acēstă cestiune că, si miti'a pe langă castronulu plinu de pasatu ferbente; cautara diverse usi laturali, pentru că se scape de ea, luara multime de semi-mesuri, pre cumu luara mai înainte austriacii (östetteichische halbe Massregeln), cu care au inveninatu cestiunea si mai multu decatu fusese ea; pentruca opiniunea publică representată, nu prin plebecula ignorantă, ci prin barbati matori si înalțiati preste ideile ruginite, se revoltă la vederea atatoru probe de hipocrisie. În fine veni macedo-romanulu Franciscu Deak (alias Pescariu) cu discursulu seu parlamentariu, rupse multime de masce, si puse cestiunea mai totu asiă de netedă, că si odeniōra Cavour în Itali'a. De atunci si până acuma cestiunea se desbate prin diarie. Unii credu, ca ea se va pune câtu mai curendu si pe mes'a dietei. Se pōte; nōue inse nu ne vene a crede. Se temu de ea, că si Uciga'lu-crucea de temaia.

Dēra tocma se puna ungurenii cestiunea relatiuniloru dintre Beserica si Statu la discussiune parlamentaria, noi nu credemu, ca o voru deslegă în sensulu adeveratei libertati. Nu le dă man'a; o spunu ei insii acēstă. Se temu de adeverat'a libertate, că de flacarile focului produse prin petroleu. Libertatea nu are definitiune identică la tōte popōrale. Ori-catu se tienu ungurenii cu capete mari, dēra ei n'au idea despre libertate. Cu totulu altu-ceva este latinesculu Libertas, ital. Libertà, franc. Liberté, si alt'a e magy. Szabadság si slav. Slobozenia. Libertas este proprietate în nascuta Omului, sbēuta cu tieti'a ce o suge; din contra Szabadság presupune, ca cineva fusese sierbu, sclavu, robu, si scapase de ea, meg szabadult. Slobozenia, Szabadság este unu amestecu din conceptulu Despotismului cu conceptulu Desfreului, alu Libertinagiului. Din mare nefericire, nu este datu nici unui poporu de rasa asiatică, a'si face idea justă despre libertate. Se pare ca ar' lipsi din creerii loru cellu'a aceea, în care se plasmuesce acea idea divina, si pōte ca le lipsesce si phosphorulu necessariu, că se pōta medită despre libertate. De aici vene, ca toti acei romani, carii au invetiatu a cunōsce libertatea numai dela ungurenii, sunt perduti pentru adeverat'a libertate, ēra întielegerea cu ei este imposibilă.

Dēca nu amu fi fostu convinsi de multu despre adeveritiunea acestorū assertiuni ale nōstre, ne ar' fi convinsu în dilele acestea comitele Melchioru Lonyai, că omu erudit si vechiu publicistu ungurescu. Elu adecă publică în nr. 299 din 30 Oct. alu diariului seu „Reform“ unu memorabilu articlu de fondu, în care demustra cu argumente demne de tōtă attentiunea, ca loru nici-decumu nu le dă man'a, nici că se între în discussiunea meritōria a thesei puse de Deak, prin urmare nici că se recunosca beserica libera în statu liberu; ci tocma dorēscē din adenculu sufletului, că se fiă aparati de ea, că de celu mai infricosiatu desastru, din care li s'ar' trage apunerea natiunei. Deci ei nu vreu nici se audia de autonomi'a besericeii catholice; se înfiōra de dreptulu de a se alege episcopii, si pretende absolutulu dreptu alu dēnumirei prin rege, la propunerea ministeriului; averile catholiciloru le ceru

sub immediat'a influentia a statului, pentrucă se le pōta folosi spre scopuri exclusive maghiari. Candu vorbesce de rom. catholici, întielege si pe greco-catholici (uniti). De aci trece la beserica greco-resaritēna a serbilorū, si la cea gr.-resaritēna a romanilorū, asupra caror'a cere supraveghiere multu mai ageră decatu asupra besericeii rom.-catholice, si pretende, că statulu se faciă ori-cumu va sci, si se puna man'a pe dreptulu electoralu, se 'lu prefaca în dēnumire, ēr' averile besericesci se le ia sub cea mai rigorōsă controllă, că nu cumu-va din administrarea si întrebuintiarea aceloră se viă vreunu periculu maghiarismului si statului maghiaru. Mai în scurtu, se se calce drepturile besericeiloru nationali, pe care serbii si romani credu astadi, ca le au asecurate.

Noi multiamimu comitelui Lonyai pentru aceste expectatiuni sincere, care nu mai ascundu miti'a în sacu, nu mai ambla cu duoi bani în trei pungi, că multi alti poltroni. Ii multiamimu cu atatu mai virtos, ca dōra si dōra acumu voru mai pica soldii de pe ochii acelorū bieti romani nauci, carii credea, ca vercolindu-se pe la pitiōrele unui Réthi, Molnár, Tanárki et tutti quanti, voru fi în stare de a'i capacită si a'i castigă pentru dreptu si libertate. Ōre acuma cunōscevōru si cei saraci cu spiritulu, ca în mani'a totororū inarticulorū, besericele romunesci se afla în periculu invederatū? Ōre cugeta cei competenti a preveni reulu, sēu ca voru asteptă că se vēdia cu ochii lorū, ca aceia, carii au inarticulatu legi înainte cu cinci ani, preste alti cinci ani totu ei voru desarticulă, destramă, castră totu ce s'au facutu?

Lips'a cea mare de idei europene, sēu adecă lips'a de scientie înalte, care se simte în Ungari'a la totu passulu în classile ce se dicu înalte, apoi obscurantismulu negru din classile inferioari, unitu cu indolenti'a spiritelorū, ajuta de minune scopurile reactiunei. Mergemu înapoi catra 1700.

Approbatele si Compilatele înca nu s'au desfintiatu pentru Transilvani'a prin niai-una lege mai nouă. Reactiunea se pōte reintōrce la ele ori-candu ii va placea. Diplomele imperatesi date dela 1700 încōce în favōrea romanilorū greco-catholici, n'au fostu considerate nici-odată că legi, ci au fostu respectate numai de fric'a baionetelorū nemtiesci. În poterea legilorū aprobatali si compilate autoritatile politice administrative judecătōresci au dreptulu de a se amestecă în multime de affaceri curatu eclesiastice ale romanilorū din marele principatu alu Transilvaniei, au dreptulu de a prinde nu numai pe preoti înainte de a fi judecati, ci chiaru si pe arhierii, de exemplu în casu, candu ei ar' simti necessitatea de excomunica pe cineva din beserica, sēu candu ar' oprī pe poporu că se nu lucre în dile de serbatori mari, care în beserica resaritēna se numescu din stravechime serbatori imperatesci (nu e vorb'a de cele besericesci, sēu calugaresci, din care nici una nu trebue se se tiena).

„Az Vladica is o'yan dologban elegyiti magát, mely nem az ő tisztit illeti; ha kit pedig közzülik efféle excessusért in jus akarnák attrahálni, residentiátlan léven, hol legyen kompetens foruma, nem tudjuk. Azért a meg bántodott félnek arbitriumában legyen, ha Varmegyén akarja e keresni, vagy Táblán, az olyan dolgokat patráló Vladikát? A Varmegyéről pedig transmittáltassék Táblán, ha a causának meritumja úgy kívánja, és tartozzék kétezáz forintig kezést állatni, hogy a törvényt végig állja, legyenis miből a triumphans félnek satisfaciót impendálni (Compilat. Const. Part. I tit. I art. 9 de a. 1655).

Némely oláh esperestek és papok privata injuriából, vagy magok privatumoktól viseltetvén, magok halgotajok közzül némellyekre neheztelvén, egész falukat tiltottanak el a templomtól, holt embereket is el nem temetnek, a kisdedeketis kereszteletlen hagyják meg halni. Concludáltuk azért, hogy az Oláh Vladica sub a missione

honoris et officii az illyeneknek igazán végére menvén, a hol comperiáltátni fognak az illyen exorbitáló esperestek és papok, mind most s mind ennek utána érdemek szerint, semmiben nem kedvezvén nékik, igaz törvény szerént meg büntesse. (Compil. Const. P. I tit. I art. 10 de a. 1665).

Acestea legi tiranice s'au adusu in acea epoca, pre candu mai multi preoti romanesci au fostu trecut la calvinia; pre candu protopopii romanesci ducea pe „vladic'a“ celu calvinescu cu lectic'a pe umerii loru, cá se ocupe scaunulu de presiedinte in sínódele diecesene ale besericeii greco-nesaritené romanesci; pre candu alti preoti si protopopi se oppunea si inchidea besericele deinaintea acelor parti de poporu, care trecusera la calvinia; mai in scurtu, pre candu romanii erá desbinati in dóue confessiuni, in cea greco-nesaritená, si in cea calvinésca; pentruca nu trebuie se falsificamu histori'a, ci se spunemu adeverulu. Pre cumu se turcea multime de greci si serbi, asiá se calvinea multime mare de romani, carii au si remasu calvini si apoi s'au uncuritu cu totulu.

Facia cu asemenea legi nu se va mira nimeni, ca martirologiulu besericeii romanesci din Transilvani'a este asiá de bogatu. (Va urmá).

„Aradu, 30 octomvre 1873.

(Metropolitulu nostru, furatu si bajocuritu de iesuitii politici.) Stepanii dilei, domnii politici — de alta lege si natiunalitate, — ei, cei-ce, precum tóta lumea scia, de candu sunt totu dusmani de mórte ni au fost, dusera pre bietulu metropolitulu nostru, Procopiu Ivacicovicu, infrantu de betranetie, departe din campulu legalu alu pastorie sale, la Jenopolea, in dieces'a nóstra, cá se li faca unu spectaclu de manifestatiune politica, se li santiésca unu stindartu alu unui batalionu de honved, si l'a acésta ocazione — audi lume si te indigna de nesocotitii tirani ai dilei! — pusera pe bietulu betranu, nesciutoriu de limb'a magiara, se li tiena alocutiunea de predare a stindartului, mai antaiu — in limb'a magiara — catra romani, — apoi romanesc!

Nu potu a nu me rusiná de mórte, candu ii audu pre domnii magiari batandu-si jocu de noi. cá — cum ni-a facutu pre metropolitulu papusia politica! Apoi — mácar de taceau naibei — foile loru despre acést'a; dorere in sa, „Álföld“ de astadi, imple peste patru colóne mari in fruntea sa, despre acestu actu politicu, descriindu-i insemnetatea politica, dicundu ca metropolitulu Ivacicovicu — bino a preceptu' o aceea, si asia — de si betranu si slabanogu, totusi n'a pregetatu a se osteni in persóna pentru de a o solenisá, „santindu cu propri'a sa mana unulu dintre cele mai inalte insemne ale statului maghiaru,“ graindu — intru interesulu statului maghiaru, soldatiloru romani, mai antaiu in limb'a magiara, pe carea nici feciorii, nici elu n'o intielege! —

Asia scie unu cor. in Albina, ér' de aici trece la schitiarea unoru passage din „Lumina,“ diariu bas. din Aradu, care vré a dovedi cá si „T. R.“ ca episcopii se nu faca politica ca ar' minti crestinatatea. — Inse n'are dreptu „L.“ facia cu poporulu romanu, ca-ce archipastorii, anume alesi si intariti de rege pentru pastorirea poporului romanu, nu se potu subtrage dela obligatiunea de a apera interesele acestuia nationali ori si candu, si ori si unde, ca altu-mintrelea poporulu romanu i-ar' privi de lupi, si nu de pastori ai sei. —

Processulu maresialului Bazaine.

REPORTULU

d'lu Generalu de Révière.

(Urmarea partii I-me.)

Éca ce dice reportulu despre: Depesiele tramise de catra maresialulu Bazaine in 20 Aug: „In sér'a din 20 Aug. a espediatu Bazaine aceste trei depesie importante, destinate imperatului, ministrului de resbelu si mares. Mac-Mahon; ele suna asiá: „Catra imperatulu. — Trupele mele ocupa continuu totu acelesi positiuni. Inimiculu, care pare a ne incinge cu baterii, primesce necontentitu intariri de nóua trupe. Generalulu Marquenant a cadintu mortu in 16; noi avemu mai multu de 16,000 vulnerati.“

„Catra ministrulu de resbelu. — Suntemu sub

Metiu, provediendune cu victualii si munitiune; inimiculu se imultiesce continuu si pare ca vré se incépa a ne incungirá. Amu scrisu imperatului care ve va comunicá scrisórea mea. Amu primitu o depesia dela mares. Mac-Mahon, la care amu respunsu spuindni ceea ce contezu a poté face in cateva dile.“

„Maresialulu de Mac-Mahon: — Amu trebuitu se iau positiune aprópe de Metiu spre a da repausu soldatiloru si spre ai provedé cu victualii si munitiune. Inimiculu se inmultiesce din ce in ce in giurulu meu si io fórte probabilminte voiu urmá pentru de a me uni cu dta lini'a piacioloru nordice, si ve voiu insciintá in deosebi despre marsiulu meu, déca-lu voiu poté intreprende fara de a periclitá armat'a.“

Este superfluu, dice reportulu, de a mai constatá diferinti'a esentiala care esiste intre cea din urma din aceste depesie (catra Mac-Mahon) si cele-lalte dóua; numai aceea singura contine o reserva formalá care ar' fi potutu se oprésca marsiulu lui Mac-Mahon, ar' fi potutu se faca se incete séu se se mai amane esecutiunea preparativiloru, cari se facura la Montmély. Mar. Bazaine in interogatoriulu seu a disu ca caracterulu specialu alu diverselor comunicari vine de acolo: ca lui Mac-Mahon ia datu instructiuni cá unu siefu unu subordinatu; ér' cele-lalte informatiuni suntu avisari simple. Depesia catra Mac-Mahon era inse de interesulu celu mai mare. Dureré maresialulu Mac-Mahon nu a primitu nici-odata acést'a depesia, ea a fostu suprimata. Depesia fú transmisa prin telegrafu si originalulu si cateva duplicate prin agenti. Cercetarea a constatatu ca depesia acést'a a fostu suprimata celu pucinu de 2 ori prin colonelulu Stoffel inspectorele delegatu alu statului maioru, care era atasiatu pe langa mar. Mac-Mahon, si adeca in 22 candu ia sositu prin telegrafu, si in 26 candu agentii iau predatu in propri'a mana originalulu. Colon. Stoffel intrebata despre punctulu acest'a antaiu s'a facutu ca nu-si póte aduce aminte, dupa aceea a contestatu posibilitatea unui asemenea incidentu. Standu de elu judele totu mai multu se spuna, a negatu, inse intr'unu modu fórte plepescu. Reportulu dice ca Stoffel a comissu „unu actu neiertatu,“ dér' nu admite ca Stoffel ar' fi suprimatu depesia din propri'a cutediantia. Trebuie se fi primitu ordinu de a face acést'a. Dela cine la primitu? Cine potea se i-lu dè? Bine ca lui Bazaine sei fia fostu cu totulu straina manevr'a suprimarei depesiei din 20 adresata lui Mac-Mahon, dér' i se póte imputá cu dreptu, ca in depesiele sale catra imperatulu si min. de resbelu totu din aceea di (20 Aug.) a tacutu despre punctulu esentialu si nu lea scrisu si loru cá lui Mac-Mahon: „Ve voiu insciintá in deosebi despre marsiulu meu catra nordu.“ Pentru ce nu le-a indicatu si loru acést'a importanta restrictiune? Nu era datoriu se spuna suveranului seu si ministrului adeverulu tocmai asiá cá lui Mac-Mahon? Reportulu dice, ca de si Mac-Mahon intrebatu fiindu, ca, déca ar' fi primitu depesia, care dicea ca „ve voiu insciintá de marsiulu meu“ ar' fi plecatu elu óre spre Montmély si inainte de a primi acestu avisu dela Bazaine, au respunsu conscientiosu si generosu, ca e probabulu, ca atunci inca ar' fi plecatu cu armat'a sa, totusi acést'a nu-lu póte eliberá pe Bazaine de responsabilitatea pentru catastrof'a dela Sedan, care inainte de toti cade pe spatele sale. Bazaine a ténutu guvernulu in parerea ca-si va relná marsiulu spre nordu, continuandu a se plange de lips'a de victualii si munitiune si dupa ce ajunse sub Metiu, unde era provisiune de ajunsu, si facundu asiá pe imperatu si Mac-Mahon se se téma de unu desastru iminentu prin aceea a trebuitu se provóce incercari desperate spre ai veni intru ajutoriu. Déca dér' aceste incordari au dusu la o catastrofa cá cea dela Sedan, cumu ar' poté se scape Bazaine de responsabilitatea, de a fi provocatu elu insusi acea catastrofa?

In 23 sosi o depesia inveluita intr'o tigaréta la Metiu, care anuntá pornirea armatei dela Chálons. Colonelulu Leval, care primi depesia o preda lui Bazaine si fú de facia la deschiderea si citirea ei cu voce tare de catra acést'a, ei dise: „Dle maresialu, trebuie se plecamu indata“ Bazaine respunse: „indata, aceea va se dica catu de curundu.“ — „Voiu se dicu mane, déca nu astadi“ replica colonelulu, dér' maresialulu ei dise „E lesne disu, dér' proviantarea armatei va recere inca catuva tempu, te voiu chiamá candu va sosi momentulu de plecare.“ Depunerea acést'a a colonelului Leval se intaresce si de catra colon. d'Andelau. Cercetarea

a constatatu mai departe, ca depesia lui Mac-Mahon i s'a predatu lui Bazaine in fakta in 23, cu tóte ca elu néga mortisu a-o fi primitu si dice, ca a primitu numai depesia din din 19; acést'a din 19 inse era scrisa in cifre, precandu ceea care ia predat'o colonelulu Leval inveluita in tigaréta, nu a potutu fi cifrata, de órece maresialulu a citit'o la momentu in presentia col. Levalu. Din tóta purtarea lui Bazaine resulta, ca destulu probabulu ca inca in 20, dér' de sicuru ca in 23 Aug. a trebuitu se aiba cunoscentia despre pornirea lui Mac-Mahon, cu scopu de a da man'a cu armat'a dela Metiu. Colon. Turnier reporta in 27 Aug. dela Diedenhofen, ca a primitu din Metiu urmalórea depesia: „Comunicatiunile nóstre suntu taiate, inse numai slabu: noi vomu poté strabate candu vomu voi se ve asteptamu.“ Acést'a depesie, menita pentru de a fi transmisa armatei dela Chálons, a fostu respunsulu la reportulu, care-lu dede Bazaine in 23 in presentia col. Leval. Depesia acést'a s'a predatu de catra col. Turnier procurorelui Sallement spre speduire mai departe: Sallement a predat'o comandantului dela Sedan; acést'a a predat'o fabricantulu Hulme; Hulme a dus'o imperatului la Rancourt si dupa ce a citit'o imperatulu ia dus'o lui Mac-Mahon. Mac-Mahon nu-si aduce aminte de a fi primitu acést'a depesia; reportulu inse crede a face observatiunea, ca facia de depunerea sicura a martorelui Hulme se póte numai crede ca mares. Mac Mahon nu-si mai póte aduce bine aminte de priimirea ei. Atat'a sta deci, ca Bazaine prin acea depesia a datu armatei din Chálons unu Rendez-Vous in Montmély. (Va urmá)

Expositiunea universale dela Vien'a.

(Urmare.)

Japonulu. — Japonessii au dobenditu dejá unu mare succesu la espositiunea din Vien'a, si vomu vorbi asta-di despre espositiunea diferiteloru producte ale acestui poporu, a carui tíera si resurse le-amu schitiatu mai inainte si amu datu, cá se dicemu asiá, unu tablou despre organizatiunea sa si institutiunile sale, celu pucinu despre acelea cari potu da una idea de civilizatiunea in Japonu.

Patrundiendu in galeria, primele obiecte cari se ofera privirii suntu porcelanele si laque (*) dóua ramuri de industrie in cari de sicuru japonessii nu au rivali. Acést'a superioritate trebuie se se atribue, mai cu séma, escelintei qualitati a materiiloru prime, bogatie naturale a tíerei. Se scie ca fabricatiunea porcelanului era in vigóre in Japonu cu multu inaintea erei chrestine, si se crede generalmente, ca ea a fóstu importata de colonii Coreani. In apropiare de Kioto, Setzuma, Ovari si Miako se gasescu cele mai bune argile pentru fabricatiune; acést'a face din aceste orasie centrurile principali ale acestei industrii. La drépt'a si la stang'a galeriei, si in midiulocu, gasimu dulapuri pline cu una colectiune intréga de obiecte de porcelanu, represintandu una mare varietate de forme si de qualitati. Intre tóte aceste obiecte, de una originalitate surprindietória, observamu mai cu séma una parechia de vasuri moderne, impodobite in giurulu deschidieturei de unu cosiu cu flori de macu. Aceste dóua vasuri suntu de una marime colosale, fiindu ca dimensiunile loru suntu de:

Inaltime 1 m., 623 mm.

Diametru gurei . 0 m., 495 mm.

Apoi unu vasu de flori, ornatu cu picturi cari represinta pauni si flori de macu:

Inaltime 0,186 mm.

Diametru 0,984 mm.

Picturele cari decoréza acestu vasu, dupa cumu se póte remarcá pentru tóte in genere, nu prea suntu variate; colorile dominante suntu verdele cá ceaiu si mai cu séma albastrulu de kobald, care pare a fi colórea de predilectiune a articoloru japonese. In urma una farfuria mare de faietia, ale carei picturi represinta cei patru ano-tempi prin cosiuri cu flori. Marginea acestei farfurii care este de:

Inaltime . 0.186 mm.

Diametru . 0.984 mm., este ornata

fluturi si arabesce. Se mentionamu inca dóua mese magnifice si mai multe serviciuri de ceaiu, acoperite cu picturi represintandu flori si paseri; mai cu séma unu serviciu cu ceaiu fórte caracteristicu, ale carui cosci si ceainice imitéza destulu de bine saci incongiurati de franghii cari forméza la capetae noduri. Adaogundu unu mare asortimentu de vasuri, boluri, óle, farfurii, carafe etc., amu disu aprópe totu asupra porcelaneloru Japonese. Trebuie inse

se observamă în această examinare, că se distinge două calități de porcelane: una, superioară, fină și transparentă: cea-laltă, inferioară, întunecată și care are oarecare asemănare cu faiențele cele bune.

În genere toate aceste obiecte ce avem sub ochi, vase, servicii de ceai, mese, paravane reprezentând peisajurile țării, se distinge atatu prin originalitatea lor, cât și prin calitatea lor superioară și gustul care a dominat la fabricațiunea lor. În ceea ce privește pictura artă japoneză nu se recomandă în adevăr printr'unu sferitu de execuțiune, nici prin fidelitate în imitațiunea naturii, decât cu toate acestea trebuie să fim drepti dicându că dovedește un gust cu totul particular care-i este propriu, și care, fiind una-data apanagiul maestrilor antichității, se regăsește astăzi în operele moderne.

Laques (?) Diferitele obiecte în laque, precum cutii, etagere, portu-tigari, etc., formă negresit una din partile cele mai atrăgătoare ale expozițiunii Japonese și este de prisos a adăuga că industria europeană, cu toate silințele sale n'a reușit încă a imita aceste obiecte unice în felul lor, cari au câștigat de multă o reputațiune prea mare, prin strălucirea culorilor lor și prin inalterabilă lor soliditate. Din totu acestu asortimentu de laque, care se prezintă vederilor noastre, voiu cită numai pe cele mai remarcabile; printre acestea, un soi de etageră formându una mică bibliotecă de cabinetu, care este în adevăr prea remarcabilă, decât nu altfelu, celu pucinu sub reportulu dimensiunilor sale mai multu de câtu ordinare pentru execuțiunea unei asemenea lucrări.

Laquulu care o acoperă este vechiu de una sută ani și chiar obiectulu în sine are una formă foarte originală, seamănă cu aceea a unei pagode. Toată, scumpu ornata, cu unu peisagi în laque de aur, reprezentându una vista a Yoshino-yama, are următoarele dimensiuni:

Inaltime . 0,m,684
Profunditate 0,m,364, pe una
Largime . 0,m,069.

Apoi vine una cutia pentru chartia de laque disa nasidji (care însemna pe de pară) cu unu reliefu în laque de aur, reprezentându cele optu viste ale lacului Omi. Această cutia are una lungime de 0,m,405, grosime de 0,m,135, pe una largime de 0,m,315.

Și în fine unu suportu (una colona terminată la partea superioară prin unu vasu) pentru arderea parfumului, care asemenea în laque de pe de pară, se distinge prin reliefuri în laque de aur, reprezentându bradi, bambu și pruni. Pe una înaltime de 0,m,504, acestu suportu este asediatu pe una basă care nu e mai mică de 900 centimetre patrăte.

În generalu, aflăm că printre laque cele mai stimate din aceste produse sunt acelea ale provinciilor: Saikio, Tokio, Aidzu, Tsugaron, Suruga și Noshiro.

Dupa cum se vede, prin această primă rapede privire a expozițiunii Japonese, aceste articole de porcelanu și de laque sunt demne de una mare atențiune; și se poate vedea că guvernamentulu Mikado, prin alegerea obiectelor, pare a fi pe deplin convinsu de importanța ce era pentru Japonu de a face cunoscute Europei produsele acestor două industrii, cari sunt, de cativa ani înca, obiectulu unei destule de considerabile exportatiuni.

(Va urmă.)

Probe din dictionariul societății academice.

(Urmare.)

Elegantia unei assemne construcțiune s'ar potea imita și în limbă noastră: capitele conjurațiunii fura ucisi (în locu de uccise); — b) cu intellesu reale: α) în însemnare analogă celei dezvoltate în precedentele a), adeco: direcțiune sau autoritate supremă, loculu cellu mai înaltu în una ierarchia: a pune pe cineva în capulu unei armate; a fi în capulu unei armate: a avea comandulu supremu; — sau îndemnu, începutu, impulsione primară, fontana, origine, etc.: a se suia la capulu totoru calamităților cadute pre terra; de aci: β) principiu fundamentale, ce e mai esențiale într'unu lucru: capulu

artei este convenientă—capulu artis est docere; capulu sistemii lui Epicuru este placerea; — escelente prin perfecțiunea sa; capulu de opera—lucru escelente: cei antici ne au lăsatu multe capete de opere în toate artele; omulu e capulu de opera allu lui Domnedieu pre pamentu; — γ) parte principale a unui discursu, a unei scrieri, a unei legi, a unui bilanțu, etc., (vedi și capitulu): a lege mai multe capete d'în bibliă; a cită cu acuratețea capulu, articulu și paragrafulu legii; legemu cu placere capitele unei carti plene de idee solide și bene scrise; capulu șeselor este prea încarcatu; — titlulu unei assemne carti: capulu I allu biblii, despre creațiune; — locu, passu orecare d'în unu autoriu: pre fia care di legu doue, trei capete d'în Cicerone sau d'în Titu Liviu; — δ) cu intellesu și mai generale de punctu importante, materia, subiectu, fundu, etc., de care e vorbă: asupra acestui capulu n'am a dice nimica; doue capete d'în a tea scrișore nu am potutu intellege; candu vomu adjunge la capulu de invoire, vomu vedea deco ne potemu invoia; de aci: ε) fundu de bani ce impromuta cineva sau pune în negociu, capitaliu sau capitariu, de regula în plurariu, capite, cumu: nu impromută cellu inonestu, co ti perdi și capitele; a adăuga și procentele la capite; a scada procentele d'în capite; a și scote capitele fora neci unu folosu; a remana în capite—a nu castiga, dero neci a perde; a fi în capite—a nu încerca perde; a scote d'în capite, cu mai multe nuanție de însemnare: a scote una parte d'în capitaliu impromutatu sau bagatu într'unu negociu, a se desdauna în parte de unu capitaliu în pericolu de a fi cu totul perdutu, a și resbona de maltractari, a întorce altui-a parte d'în amarurile și maltractările ce amu sufferitu, a se desdauna de tempulu perdutu pentru plăceri, etc.: peno acumu am scossu diumetate d'a capetele bagate în acestu negociu, și credu, co, de va merge lucrulu totu asiă, voiu scote tote capitele cu unu mare castigu; neci mai cugetu la vre-una interesse, asi fi bucuros se mi scotu d'în capite; destallu amaru amu sorbitu în laborios'a nostra junetia, acumu co ne amu facutu și noi una bona stare, vremu se ne scotemu d'în capite; dupo ce amu sufferitu dela tene atatea și atate, acumu ne a venit și noue rondulu se ne scotemu d'în capite; — C. nu spre a îmbracia în totulu seu vastulu campu de însemnare allu cuventulu capu, coci acesta-a ar trece preste marginile acestui articulu, ci numai spre a deschide cugetarei Românulu intensele perspective alle acestui campu, dămu aci, concentrate la unu locu, unele d'în însemnarile cătoru-va construcțiuni cu cuventulu în chestiune: 1. cu propositioni: a) cu de, de capu: q) ca attributu pre longa substantive, ca se esprema în intellesu propriu: origine, cumu: peru de capu; destinațiune, cumu: ornamentu de capu; subiectulu sau obiectulu: dorere de capu, greutate de capu; apoi în intellesu metaforicu: omu de capulu seu—omu liberu, independente, emancipatu, fora domnu; β) ca obiectu pre longa adiective sau verbe cu însemnari proprie și metaforice: a apucă și tine de capu, a sufferi de capu, a lua de capu; a da de capu—a afla capulu sau începutulu, și de aci, a afla în genere, a si espleca, a intellege: de candu me frementu, ca se dau de capulu lucrulu și nu potu; a adjunge la finitu, a termina: am datu de capu baniloru impromutati; a da de capu—a veni de capu—a îmblandi, a stempera, a domina, a invetia mente: numai tata-teu scie se ti vina de capu; ce ai patitu, credu co ti a datu de capu; a arrunca ceva în capu, a lovi cu ceva în capu; lassa în collo cea cupa, co ti ua dau de capu; și prin urmare a da ceva de capu cuiva differitu în sensu de: a da cu ceva în capu cuiva—a lovi reu, și de aci: a umili (vedi și urmatoriulu b); mare de capu—cu capulu fisice mare, sau cu intellegere mare, apoi: infumratu, mundru, obstinatu, etc.; a da câte unu leu de capu (de capu—de fiacare); de unu capu—de catu-va tempu: de unu capu de tempu în coce n'am vedutu galbini; sau: forte, de focu, pre morte pre vietia: a se bate de unu capu, a alerga de unu capu; — b) cu in, în capu: a pune peleria în capu, pre capu; a cadé în capu, pre capu, dero si cu capulu în jos: petrele cadu în capitele omeniloru; omulu cade de pre casa în capu; asiă și a se pune în capu, a se asedia pre capulu cuiva, dero si: a și pune capulu seu în diosu, în pamentu, etc.; și de aci proverb: a se pune în curu si în capu—a și pune tote poterile, a face totu, a usa de tote mediloces; a da în capu cuiva; (vedi

precedentele a), a da în capu pre cineva—a lu face se cada cu capulu în diosu, și de aci: a ruina, a derapena, a lu face se cada d'în posetionea și starea sa; și ca netransitivu: am datu în capu—am cadutu cu capulu în diosu, și de aci: m'am ruinatu, am cadutu d'în posetionea și starea mea; (Va urmă.)

Concursu.

Pentru ocuparea postulu de docente primariu devenitu vacantu prin abdicarea fostulu docente, la școlă gr. cat. din comună beserică Sinc'a vechia se escrie alu II-lea concursu până la 10 Noembre anulu cur.

Emolumentele sunt următoarele:

a) salariu de 300 fl. și adăca: din interesele fondulu școlasticu 250 fl. și din cass'a comunale 20 fl. v. a. pre care-i va primi în rate lunari decursive.

b) cartieru liberu.

c) lemnele necesari pentru încăldirea localităților școlare și a cartierulu de locuinti.

Condițiunile sunt următoarele:

1. Docentele se fia calificatu dupa legile școlastice.
2. Se scia cântarile și tipiculu santei noastre beserice gr. cath.
3. Se aiba cunoscintiă și din limbă maghiară și germană.

Concurentii pe această stațiune până la terminulu susu prefiptu voru avea a-si subterne suplicele proviedute cu cartea de botezu, atestatu despre absolvirea cursulu preparandiale pre cumu și despre ocupațiunile de până acumă — catra venerabilulu officiu vicarialu gr. cath. în Fagarasiu.

Datu din partea senatulu școlasticu gr. cath. alu comunității. Sinc'a vechia în 26/10 1873.

Senatulu școlasticu sus-amentitu.

3—3

Tocma est la lumina în depusulu societății biblice britanice și din țeri straine la

A. Reichard et C^{nia},

Candia Strat'a 6 în Clusiu

Bibli'a seu sant'a scriptura

A TESTAMENTULUI VECHIU SI NOU,

în octavu, în limbă romana într'unu tomu, legata cu pele, pretiulu 1 fl 30 cr.; aceeași în pele fina cu foiale aurite 2 fl. 75 cr. N. B. Comande în pretiu de 5 fl. se executăza fora spese.

Cu tota onorea se subsamna

2—6

A. Reichard et Comp.

Cursurile

la bursa în 7 Novembre 1873 stă asiă:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 45	cr. v. a.
Napoleoni	—	—	9 " 14	" "
Augsburg	—	—	109 " 25	" "
Londonu	—	—	114 " 25	" "
Imprumutulu nationalu	—	—	73 " 15	" "
Obligatiile metalice vechi de 5%	—	—	68 " 80	" "
Obligatiunile rurale ungare	—	—	75 " —	" "
" " temesiane	—	—	74 " —	" "
" " transilvane	—	—	73 " —	" "
" " croato-slav.	—	—	76 " —	" "
Actiunile banței	—	—	938 " —	" "
" creditulu	—	—	204 " 25	" "